

Y36-2
9534
J-98

Narzulla JO'RAYEV
Shodi KARIMOV

O'ZBEKISTON TARIXI

4207

9594

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI PREZIDENTI HUZURIDAGI
DAVLAT VA JAMIYAT QURILISHI AKADEMIYASI

O'ZBEKISTONNING YANGI TARIXI MARKAZI

1-98

NARZULLA JO'RAYEV, **SHODI KARIMOV**

O'ZBEKISTON TARIXI

**O'zbekiston Sovet
mustamlakachiligi davrida**

Ikkinchi kitob

«SHARQ» NASHRIYOT-MATBAA
AKSIYADORLIK kompaniyasi
BOSH TAHRIRIYATI
TOSHKENT – 2011

УДК: 94(575.1)
ББК 63.3(5Ў)6
S75

Tahrir hay'ati:

Anatoliy Sagdullayev, Najmiddin Komilov, Nazira Abduazizova,
Anvar Yaxshiyev, Fatxulla Ergashev

Mas'ul muharrir:

Nazira ABDUAZIZOVA – Tarix fanlari doktori, professor.

Taqrizchilar:

A. Abdurasulov,
M. Qirg'izboyev, M. Bekmurodov,
Sh. Vohidov, A. Ibrohimov

S75 Sodiqov, Hamdam.

O'zbekiston tarixi / H. Sodiqov, N. Lo'rayev; tahrir hayati: A.S. Sagdullayev [va boshq.]; mas'ul muharrir A. Sagdullayev, N. Abduazizova; O'zR Prezidenti huzuridagi davlat va jamiyat akad., O'zbekistonning yangi tarixi markazi. – T.: «Sharq», 2011. – 720 b.

УДК: 94(575.1)
ББК 63.3(5Ў)6

ISBN 978-9943-00-666-9

O'zbekiston Respublikasi mustaqilligining 20 yilligiga bag'ishlanadi

MUQADDIMA

XX asr insoniyat tarixiga ikkita bir-biridan dahshatli jahon urushi, evolyusion taraqqiyotni izidan chiqarib yuzlab xalqlar taqdirini larzaga solgan qonli inqiloblar, yadroviy va boshqa ommaviy qirg'in qurollarining yaratilishi, texnik-texnologik o'sishning shiddatli ko'rinishlari singari alomatlar bilan o'ziga xos sahifa bo'lib qo'shiladi. Bu asrda dunyoning kichik davlatlari katta saltanatlar tomonidan bir necha bor bosib olindi va o'zaro qayta taqsimlandi. Natijada, odamzod dunyoqarashi, ma'naviy-axloqiy qadriyatlarida ulkan kashfiyotlar bilan birga jiddiy yo'qotishlar ham yuzaga keldi. Qanchadan-qancha millatlar bu talato'plarga bardosh bera olmay, yo'qolib ketgan bo'lsa, boshqalarining milliy-ruhiy qiyofasida jiddiy o'zgarishlar yuzaga keldi.

Xo'sh, bu asr dunyoning eng qadimiy xalqlaridan biri bo'lmish o'zbeklar taqdiriga qanday ta'sir ko'rsatdi? Biz bu yuz yillikda nimalarga ega bo'ldigu nimalarni yo'qotdik?

Vatanimiz O'zbekiston o'z milliy mustaqilligini qo'lga kiritgunga qadar yozilgan sho'ro davri tarixi kitoblarida nafaqat bir necha ming yillik o'tmishimiz, balki XX asr tariximiz ham tubdan o'zgartirilib, mohiyatan buzilib, hukumron mafkuraga moslashtirilib bayon qilindi. Natijada, xalqning o'z o'tmishidan begonasirashi, avlodning o'z ajdodini tushunmasligi yoki yoqlamasligi, boshqa millatlarni najotkor sanab, ajdodlaridan tonishi singari salbiy kayfiyat vujudga keldi. Tarix fani milliy iftixor va ibrat manbai, ulug' murabbiy emas, balki mag'rur va hamiyatli millatning boshini egib qo'yish vositasiga aylantirildi. Holbuki, mamlakatimiz Prezidenti I.A. Karimov haqqoniy ta'kidlaganidek, **«Ma'naviyatini tiklashi, tug'ilib o'sgan yurtida o'zini boshqalardan kam sezmay, boshini baland ko'tarib yurishi uchun insonga, albatta, tarixiy xotira kerak»¹.**

Mana shu xotirani mumkin qadar to'liq tiklash, xalq g'ururini ko'tarish, uning o'zligini anglashiga turtki berish uchun O'zbekiston

¹ Karimov I. Tarixiy xotirasiz kelajak yo'q. Toshkent, «Sharq» nashriyot-matbaa konserni bosh tahririyati, 1998-y. 8-bet.

Respublikasi Prezidentining o'zi tashabbus bilan chiqdi va yurtimiz tarixchi-jamiyatshunos olimlari oldiga ma'suliyatli vazifalarni qo'ydi. Yurtboshimiz o'zining «Tarixiy xotirasiz kelajak yo'q» asarida, jumladan, shunday deydi: «**Modomiki, o'z tarixini bilgan, undan ruhiy quvvat oladigan xalqni yengib bo'lmaz ekan, biz haqqoniy tariximizni tiklashimiz, xalqimizni, millatimizni ana shu tarix bilan qurollantirishimiz zarur. Tarix bilan qurollantirish, yana bir bor qurollantirish zarur**»¹.

E'tiboringizga havola etilayotgan kitob mana shu talab va ehtiyojdan kelib chiqib yaratildi. Unda xalqimizning so'nggi bir asrlik tarixiga nazar solinadi, uni imkoni boricha xolis, tarixiy haqiqatdan chekinmay, muhimni nomuhimdan, xususiyni umumiydan farqlagan holda yoritishga harakat qilinadi. Mualliflar tomonidan yuz bergan tarixiy hodisalarning sabab va oqibatlarini chuqur o'rganish, tarixiy shaxslar faoliyatini yoritish va ilmiy asoslash orqali hozirga qadar fanga ma'lum bo'lgan ma'lumotlar sinchiklab qayta tekshirildi, ularning asl mohiyati ochib berildi. Bundan tashqari, mamlakatimizdagi barcha arxivlarda saqlanayotgan, sho'ro hukumati davrida deyarli o'rganilmay kelgan manbalar birinchi marotaba ilmiy muomalaga olib kirildi, minglab hujjatlar ko'zdan o'tkazilib, xalq tarixining qorong'i sahifalariga nazar tashlandi. Bu hujjatlar orasida o'z davrida «maxfiy», «o'ta maxfiy» tamg'alari bilan saqlangan manbalar anchagina salmoqni tashkil qiladi.

Albatta, hozirga qadar o'zbek tarixnavisligi va tarixshunosligida XX asr voqealari ancha o'rganilgan. Bu davrning murakkab, ziddiyatli, qarama-qarshiliklarga to'la voqealari tadqiq va tahlil etilgan. Jumladan, R.Nuruln, S.Kamolov, S.A'zamxo'jayev, N.Karimov, Q.Rajabov, A.Golovanov, R.Abdullayeva, R.Rajapova va boshqalarning qator asarlari sovet mustamlakachiligi davrini o'rganishda muhim qo'llanma bo'lib xizmat qiladi. Qo'lingizdagi kitob esa ana shu yo'nalishda amalga oshirilayotgan keng ko'lamlil ilmiy izlanishlarning navbatdagi natijasidir.

¹ **Karimov I.** Tarixiy xotirasiz kelajak yo'q. Toshkent, «Sharq» nashriyot-matbaa konserni bosh tahririyati, 1998-y. 24-25-betlar.